

درسنامه درس 5 تاریخ 2 یازدهم انسانی

عنوان درس: تثبیت و گسترش اسلام در دوران خلفای نخستین

مقدمه:

عصر خلفای نخستین (راشدین): دوران خلافت پنج تن از جانشینان پیامبر (ابوبکر، عمر، عثمان، امام علی (ع) و امام حسن (ع) در سال های یازده تا چهل و یک هجری قمری) به عصر خلفای راشدین شهرت یافته است.

مهم ترین مسائل عصر خلفای راشدین:

1. موضوع جانشینی پیامبر 2. اداره ی حکومت 3. تثبیت اسلام در عربستان 4. فتوحات در خارج از عربستان

ماجرای سقیفه و انتخاب ابوبکر (11 تا 13 ه.ق)

هنگام تدفین پیامبر توسط امام علی (ع) و بنی هاشم، انصار با گردآمدن در سقیفه بنی ساعده در پی تعیین جانشین بر آمدند. ابوبکر، عمر و ابو عبیده ی جراح از مهاجران نیز سرریعا به آن جمع پیوستند.

استدلال انصار و مهاجرین برای اثبات حقانیت خویش در جانشینی

استدلال سعد بن عباد: ایمان سریع انصار از پیامبر و دفاع از ایشان

استدلال ابوبکر: خویشاوندی مهاجران با پیامبر و وجود دو دستگی در بین انصار

نتیجه: عمر و ابو عبیده و بعضی از انصار و مهاجران با ابوبکر به عنوان جانشین رسول خدا بیعت کردند.

بحران ارتداد و جنگ های داخلی: 1. قبایلی که در در اواخر زندگانی پیامبر، اسلام آورده بودند، از دین خارج شدند که به آنها مرتدان یا از دین برگشتگان می گویند.

2. مدعیان دروغین پیامبری مانند اسود عنسی

3. گروه دیگری که خلافت ابوبکر را قبول نداشتند.

خلافت عمر (13 تا 23 ه.ق)

نحوه به خلافت رسیدن به وصیت ابوبکر

مهم ترین رویدادهای دوران خلافت: فتوحات مسلمانان در سرزمین های مجاور

خلافت عثمان (23 تا 35 ه.ق)

توسط شورای 6 نفره انتخاب شد. روش متفاوت نسبت به خلفای پیشین داشت. بر سرکار آوردن شماری از امویان و تبعید بعضی از صحابه که در نهایت بدلیل ناراضایتی معترضان به قتل رسید.

خلافت امام علی (ع) (35 تا 40 ه.ق)

نکته: امام علی (ع) برخلاف شیوه انتخاب سه خلیفه دیگر با **اصرار مردم** به خلافت رسید.

مخالفان امام سه گروه بودند.

1. سران قریش و اشراف بنی امیه که خلافت امام منافع آنها را به خطر انداخته بود.

آنان از بیعت خودداری کردند و به بهانه خونخواهی عثمان **جنگ صفین** را بوجود آوردند.

2. **طلحه و زبیر** که امام حکومت آنها را بر بعضی از شهرها نپذیرفته بود. نتیجه آن **تحمیل جنگ جمل** بود.

3. **خوارج** که نبرد **نهروان** را بر امام تحمیل کردند.

نکته: امام به دلیل دفع سرکشی ها و آشوب ها مرکز خلافت را از مدینه به کوفه منتقل کرد.

پس از شهادت حضرت علی (ع) امام حسن (ع) به خلافت رسید.

اوضاع اجتماعی دوران خلفای نخستین: در پی اختلاف بر سر جانشینی پیامبر امت اسلامی آسیب دید. مال اندوزی و رفاه طلبی و جنگهای داخلی اثرات نامطلوبی بر جا گذاشت.

تحولات اقتصادی دوران خلفای نخستین: نحوه توزیع در آمدها در زمان عثمان بر پایه مساوات اسلامی نبود، نتیجه آن ثروت اندوزی بزرگان قریش شد. اجرای عدالت و مساوات اسلامی توسط حضرت علی (ع) مخالفت بعضی ها از جمله طلحه و زبیر را بدنبال داشت.

فتوحات مسلمانان و گسترش اسلام

فتح شام: زیر سلطه امپراتوری روم شرقی بود. دو عامل سبب سستی حاکمیت روم در شام بود.

1. اختلافات مذهبی اعراب مسیحی و ساکنان بومی با کلیسای قسطنطنیه

2. تفاوت های قومی، فرهنگی و زبانی مردم با طبقه حکومت گر رومی

فتح مصر: مصر نیز زیر سلطه امپراتوری روم شرقی بود. دلایل ناخشنودی مصریان از روم

1. مالیات های سنگین 2. مصریان اجازه نداشتند به مقام های عالی برسند 3. اختلاف مذهبی مصریان با رومیان 4. نارضایتی یهودیان اسکندریه

آثار و پیامدهای فتوحات: از نظر سیاسی: اعراب در عرض 20 سال دو قدرت بزرگ ساسانیان و روم شرقی را شکست دادند.

از نظر اقتصادی: کسب غنایم فراوان و منابع اقتصادی و در آمدهای مالیاتی

از نظر فرهنگی: 1. دین اسلام در سر زمین های جدید گسترش یافت.

2. ایران، شام و مصر که دارای فرهنگ و تمدن غنی بودند، در شکل گیری و شکوفایی تمدن اسلامی نقش ایفا کردند.

مهم ترین عوامل پذیرش اسلام توسط مردمان سرزمین های دیگر

1. جاذبه پیام جهانی اسلام که همه انسانها را مخاطب خود ساخته بود.

2. اسلام همه مردم را به عمل به شریعتی سهل و ساده فرا می خواند.

تکلیف جلسه بعد: پاسخ پرسش های نمونه زیر را بنویسید.

1- علل بروز جنگ های رده را بیان کنید.

2- دلایل شورش مردم بر خلیفه ی سوم در شهرهای مختلف قلمرو اسلامی چه بود؟

3- شیوه ی تقسیم و توزیع بیت المال توسط علی و سه خلیفه ی پیش از او را توضیح دهید.

4- دلایل سیاسی و اقتصادی مخالفت و دشمنی سران قریش با خلافت امام علی (ع) را شرح دهید.

5- عوامل مؤثر بر موفقیت مسلمانان در فتح شام و مصر را در دو بعد سیاسی و اجتماعی بیان کنید.

تهیه شده توسط: خلیل عینکی ملکی گروه تاریخ استان آذربایجان شرقی

کانال تخصصی تاریخ من @tarikheman3